

פרק 49

מלחמות יהודה המכבי

הטלת גזרות הדת על ידי אנטיוכוס בשנת 167- גרמו לפרוץ מרד החשמונאים. בתחילה, בין השנים 167-166, הונהג המרד על ידי מתתיהו הכהן. בתקופתו נמנעו המורדים מלהילחם ישירות בצבא המלך. הם הסתתרו במקומות מסתור ופעלו נגד צבא אנטיוכוס בשיטות של לוחמת גרילה¹. הם חידשו את קיום המצוות במקומות בהם הדבר היה אפשרי ונאבקו במתייוונים. לאחר מותו של מתתיהו נטל יהודה המכבי, בנו של מתתיהו, את הנהגת המרד. יהודה הנהיג את המרד עד למותו בקרב בשנת 160-.

להלן נלמד על ההישגים שהשיג יהודה במלחמותיו ועל הגורמים להצלחות אלה.

1. הישגי יהודה המכבי במלחמותיו

במלחמות שניהל יהודה המכבי הוא הצליח להשיג מספר הישגים:

- ☞ **השתלטות על האזורים הכפריים ביהודה:** בתחילה הצליחו אנשיו של יהודה להשתלט על האזורים הכפריים. בשלב זה עמד לרשות יהודה מספר מצומצם של לוחמים מתנדבים, אשר הורכב בעיקר מאיכרים. לוחמים אלה סבלו ממחסור בכוח אדם ובנשק.
- ☞ **השתלטות על הדרכים המובילות לירושלים:** הסלואקים ניסו להעביר כוחות לירושלים, כדי לתגבר את כוחות המתייוונים והסלואקים ששלטו בה. יהודה ואנשיו הצליחו, באמצעות לוחמת גרילה, להשתלט על הדרכים המובילות לירושלים ומנעו מהסלואקים לעבור בהן. כתוצאה מהתנגשויות אלה עם הכוחות הסלואקים הצליחו אנשיו של יהודה לאסוף נשק רב שנלקח שלל מהאויב. הצלחות אלה הגבירו את התמיכה ביהודה ומתנדבים רבים נוספים התגייסו לכוחותיו.

---

¹ לוחמת גרילה = שיטת לחימה המשמשת כוחות לוחמים בלתי סדירים, נגד אויב גדול וחזק יותר. לוחמי הגרילה נמנעים מעימות ישיר וגלוי ומתרכזים בפגיעה בהתקפות פתע על האויב, כאשר האויב נמצא בנחיתות. מטרתם היא לפגוע במורל האויב, להתיש אותו, לפגוע בצידודו ולשבש את קווי האספקה שלו.

יהודה עובר ללוחמה גלויה: הודות להצלחותיו אלה החל יהודה לשנות את דרכי פעולתו. צבא המורדים החל לגלות העזה רבה יותר ואף התמודד עם האויב בקרבות גלויים.

יהודה נכנס לירושלים ומטהר את בית המקדש: צבאו של יהודה נכנס לירושלים ולבית המקדש. ביום כ"ה בכסליו, בשנת 164-, טיהר יהודה המכבי את בית המקדש, חנך את המזבח וחדש את עבודת הקורבנות. לזכר האירוע נקבע חג בן שמונה ימים. יהודה לא הצליח לכבוש את מצודת החקרה, שנמצאה בירושלים ואשר נשלטה על ידי נאמני השלטון הסלווקי².

השלטונות מבטלים את גזרות הדת: בשנת 163- ביטלו השלטונות הסלווקים את גזרות הדת. כמו כן מנלאוס, שהיה מתייוון קיצוני, הודח על ידם מתפקידו ככהן גדול והוצא להורג.

הגנה על יהודים שחיו מחוץ ליהודה: בשנים 163- - 162- החלו נוכרים לפגוע ביהודים אשר חיו מחוץ ליהודה- במישור החוף, בגלעד ובגליל³. יהודה שלח לוחמים להגנתם והצליח להפסיק את הפגיעה בהם.

חתימה על ברית עם רומא: בשנת 161- כרת יהודה ברית הגנה עם רומא. בברית זו התחייבו הצדדים לסייע זה לזה בשעת מלחמה. רומא הייתה באותם הימים מעצמה עולה, אשר שאפה להרחיב את שטחי שלטונה ולכן שאפה לפגוע במעמדן של הממלכות ההלניסטיות. בשל כך, שני הצדדים – יהודה ורומא - היו מעוניינים לשתף פעולה נגד הממלכה הסלווקית.

2. הגורמים שתרמו להצלחותיו של יהודה המכבי

הצלחותיו של יהודה נבעו ממספר גורמים עיקריים:

כישורים צבאיים: יהודה הוכיח את כישוריו כמפקד צבאי. הוא הצליח להפתיע את האויב, לנצל חולשותיו ולהשתמש ביתרונותיו היחסיים.

השלטון הסלווקי סבל מאיומים פנימיים וחיצוניים: השלטון הסלווקי סבל מאיומים חיצוניים, בעיקר מצידה של רומא, מחוסר יציבות פוליטית פנימית, בשל מאבקי ירושה, וממרידות של עמים שחיו ברחבי הממלכה. כל אלה מנעו מהאימפריה להפנות את כל עוצמתה הצבאית נגד כוחותיו של יהודה המכבי.

כישורים מדיניים: יהודה נעזר בגורמים חיצוניים אשר חיזקו את מעמדו. במסגרת זאת כרת יהודה ברית הגנה עם רומא.

² החקרה נכבשה בסופו של דבר בשנת 141-, על ידי שמעון, אחיו של יהודה.

³ חלק מההיסטוריונים משערים שפגיעות אלה נבעו מהתסיסה שחלה בקרב היהודים בארץ, בעקבות הצלחותיו הצבאיות של יהודה.

בקצרה – מה למדנו בפרק זה?

- ☞ מרד החשמונאים פרץ בשנת 167-.
- ☞ בתחילה הונהג המרד על ידי מתתיהו החשמונאי. בתקופתו פעלו המורדים בשיטות של לוחמת גרילה.
- ☞ לאחר מותו של מתתיהו בשנת 166- נטל יהודה המכבי, בנו של מתתיהו, את הנהגת המרד.

☞ **הישגי יהודה המכבי במלחמותיו:**

- ✓ השתלטות על האזורים הכפריים ביהודה
- ✓ השתלטות על הדרכים המובילות לירושלים
- ✓ כניסה לירושלים וטיהור בית המקדש
- ✓ השלטונות מבטלים את גזרות הדת
- ✓ הגנה על יהודים שחיו מחוץ ליהודה
- ✓ חתימה על ברית עם רומא

☞ **הגורמים שתרמו להצלחותיו של יהודה המכבי:**

- ✓ כישוריו הצבאיים והמדיניים של יהודה
- ✓ האימונים הפנימיים והחיצוניים מהם סבל השלטון הסלווקי

שאלות לתרגול

1. הציגו את הישגיו של יהודה המכבי במלחמותיו.
2. הציגו את הגורמים שתרמו להצלחותיו הצבאיות של יהודה.